

ПИЛИП БАБАНСЬКИЙ

ЯК
Виріс
Пиріжок

Малюнки Г. ТУЛЬЧЕВСЬКОЇ

ВИДАВНИЦТВО ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ «ВЕСЕЛКА»
КИЇВ 1964

476977

19801

Веселе сонячне місто розкинулось на горбах понад голубоводою річкою. Його будиночки скоро потонуть в зелені садів та скверів. А зараз вони сліпуче білють, усміхаються сонцю.

В одному з таких будиночків і живе маленький Вітя. У нього є тато й мама. Але тато плаває на великому кораблі і додому приїжджає рідко. Отож Вітя більше з мамою господарює.

Для Віті весна прийшла якось несподівано. Вибіг він у двір з саночками, а сніг якийсь чудний зробився: почорнів, осів і похрускує під полозками, немов цукор на зубах.

А за кілька днів сніг зовсім розтанув, і струмочки з веселим дзвінким дзюркотанням побігли наввипередки до річки.

Збігли струмочки в річку, і навіть калюжі повисихали. Земля парувала проти сонця. Де-не-де почала ніжними зеленими голочками пробиватися трава.

Та, мабуть, уже зовсім тепло!

Вітя скинув черевики, шкарпетки і босий пробігся по двору. Ух, як здорово! Пісок теплий, шорсткий — трохи поколює в підшви і лоскоче.

— Ти що, застудитися хочеш? — почув раптом хлопчик материн голос. — Зараз же взуйся!

Вітя, звичайно, не буде сперечатися—взується. Тільки він думає, що даремно мама нагримала на нього. Он пес Каштан усю зиму по снігу босий бігав і навіть не кашляв.

— Йди, удвох квіти посади-мо,— сказала мама, коли Вітя вийшов уже в черевиках.

Якщо мама говорить з ним, як з дорослим, тоді й про кривду можна забути. Мама скопала грядочку лопатою, а Вітя заскородив її граблями. Потім мама робила неглибокі рівчачки і клала туди насіння, а Вітя старанно притортав його землею.

Тут же, на грядочці, росло невеличке темнокорє деревце—його тато колись посадив. Вітя вже знав, що це яблунька і що на ній незабаром виростуть смачні червонобокі яблука.

Хлопчик згадав, що, крім яблук, є ще груші, і спитав:

— Мамо, а груші теж ростуть?

— Ростуть і груші,— відповіла мати.

— А огірки?

— І огірки.

— А лимони ростуть?

— Все росте,— відмахнулася мама.— Не заважай, а то я насіння розсипала.

ВІТЯ САДЖАЄ ПИРІЖОК

Ось квіти вже й посаджено.

— Дивись же, не витоптуй грядочки,—попередила мама.— Хай ростуть. А як тато приїде, ми нарвемо квітів і поїдемо його зустрічати.

— Гарзд. Хай тільки швидше приїжджає! — сказав Вітя. З мамою він пішов у кімнату, взяв із столу смачний пиріжок з капустою, вийшов знову до грядочки і замислився.

Каже мама: все росте. А що буде, коли посадити... пиріжок? Може, тоді виростуть два або три маленькі пиріжки?.. Ото б цікаво було!

Недовго думаючи, Вітя сховав у кишеню пиріжок, приніс із коридора свою іграшкову лопатку і в кутку грядочки викопав маленьку ямку. Подивився навкруги, чи не бачить рудий Каштан,— бо він уже не раз відбирав у Віті пиріжки, печиво й інші смачні речі,— і скоренько вкинув пиріжок у ямку.

Загорнувши ямку землею, Вітя сів на ослінчику і почав міркувати: якщо пиріжок виросте, то коли це буде — сьогодні, завтра чи аж тоді, як виростуть квіти?..

Так він сидів довго. Пиріжок поки що не ріс.

«Бач,— здогадався Вітя, коли мама почала поливати квіти, — і мені ж треба полити».

Він набрав у своє маленьке відро води і полив пиріжок. І другого дня зробив те саме.

Помітила це мама та й питає:

— Куди це ти все воду носиш?

Віті навіть з мамою не хотілось ділитися своєю таємницею. Та коли вона вже спитала, то не міг же він сказати неправду. Підійшовши до мами близьенько, щоб не почув Каштан, який саме стояв недалеко, він тихенько, на саме вухо, прошепотів:

— Пиріжок поливаю.

— Який пиріжок? — здивовано запитала мама.

— Цс-с-с! — хлопчик злякано оглянувся на Каштана. — Той, що їсти. Я посадив його.

Мама як засміється! А тоді каже:

— Ану, ходім подивимось.

Розгребли ямку, а пиріжок уже й на пиріжок зовсім не схожий: розкис, перемішався з землею. А тут ще підійшла сусідка тьотя Ліда і теж почала сміятися:

— Ну й насмівив ти, хлопче! Хто ж саджає пиріжки? — І ще дужче сміється.

— А ти говорила, що все росте,— з докором і образою сказав мамі Вітя і мало не заплакав.

— Правильно, можна сказати, що й пиріжок росте. Тільки не так, як ти думаєш.

— А як же?

— Це довго розповідати. Ось ми колись поїдемо в село до бабусі, тоді сам побачиш.

ДО БАБУСИ

— **З**автра їдемо до бабусі,—сказала одного вечора мама.
— Поїдемо, в село до бабусі поїдемо! — аж затанцював з радощів Вітя.

Уночі він двічі прокидався і все питав, чи не спізнилися вони на поїзд.

— Спи, синку, — заспокоювала мама. — Поїзд іде неравно — встигнемо.

А ранком, коли треба було вже вставати, мамі довелось розбудити Вітю. Поснідали вони й пішли до автобусної зупинки, що була недалечко від їхнього будинку.

Тільки підійшли, а тут і автобус під'їхав.

Не встиг Вітя роздивитися всіх людей в автобусі, як мама взяла його за руку й сказала:

— Не крутись, нам зараз уставати.

Швидко по цьому автобус зупинився, і пасажери зійшли на майдан. А поруч був вокзал — височенна красива будівля. Наверху в стіні — круглий годинник, і стрілки величезні, як палиці.

А всередині вокзалу багато людей — і дорослих, і дітей. Вони купують тут квитки, і кожен чекає свого поїзда. Одна білява дівчинка з чорними, як вуглики, очима була навіть менша за Вітю. Вона смикала свою маму за сукню і плаксиво тягнула:

— Ма-а-амо, ході-і-імо...

В цей час Вітя забув, що й він іноді так робив, і щиро здивувався, як це можна взагалі плакати. Особливо ж тепер, коли в твоїй кишені хоч і мамин, а все ж справжній квиток на поїзд, і ти поїдеш далеко-далеко — аж на село до бабусі!

Черговий по вокзалу в червоному кашкеті оголосив, що поїзд прибув, і Вітя з мамою вийшли на перон. А зразу ж за асфальтовою доріжкою перону, в заглибленні, лежали металеві рейки. Тоді знов доріжка — і знов рейки. А на рейках стоять поїзди. Великі чорні паровози сердито пахкають і сичать:

— Пих-пах-с-с-с... Пих-пах-с-с-с...

— Квиток є, — гордо сказав Вітя дівчині-провідниці, коли вони сідали у вагон.

Дівчина усміхнулася:

— Раз є квиток — заходь.

Згодом паровоз протяжно засвистів, поїзд рушив. Вітя підійшов до вікна.

— Мамо! — раптом злякано крикнув він. — Поглянь, мамо, дівчинка з своєю мамою не поїхала! Он вони стоять!

— Не хвилюйся, — сказала мама, — їм на інший поїзд.

Мабуть, так і є, бо вони обое дивляться на стривоженого Вітю і сміються. Тоді Вітя теж усміхнувся і помахав дівчинці рукою.

А коли дівчинки вже не стало видно, він сів біля мами. Спочатку дивився, як за вікном пропливали будинки, дерева, люди, стовпи з натягнутими дротами. Вагон приємно поколихувало, і у Віті згодом почали самі собою злипатись очі. Він ще чув, як мама сказала комусь:

— Вночі погано спав, боявся на поїзд спізнитися.

І Вітя заснув.

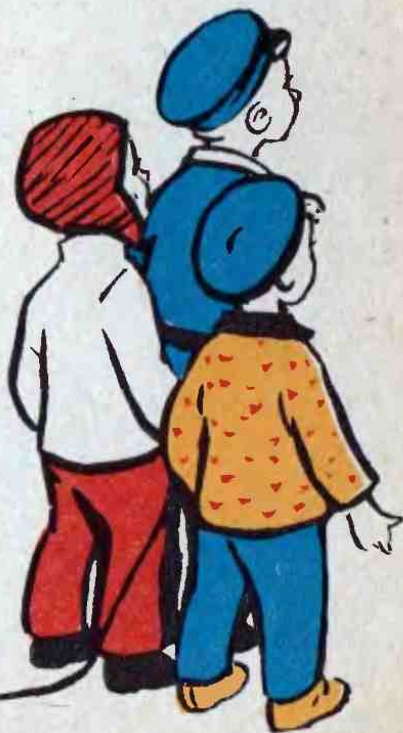
Бабуся і дядько Петро, мамин брат, жили на самому краю села, аж під лісом. Коли Вітя з мамою зайшли в двір, обгороджений латами і обсаджений кущами бузку, бабуся з повним відром поверталася від колодязя. Побачивши Вітю, вона поставила на зелений спориш відро, сплеснула руками:

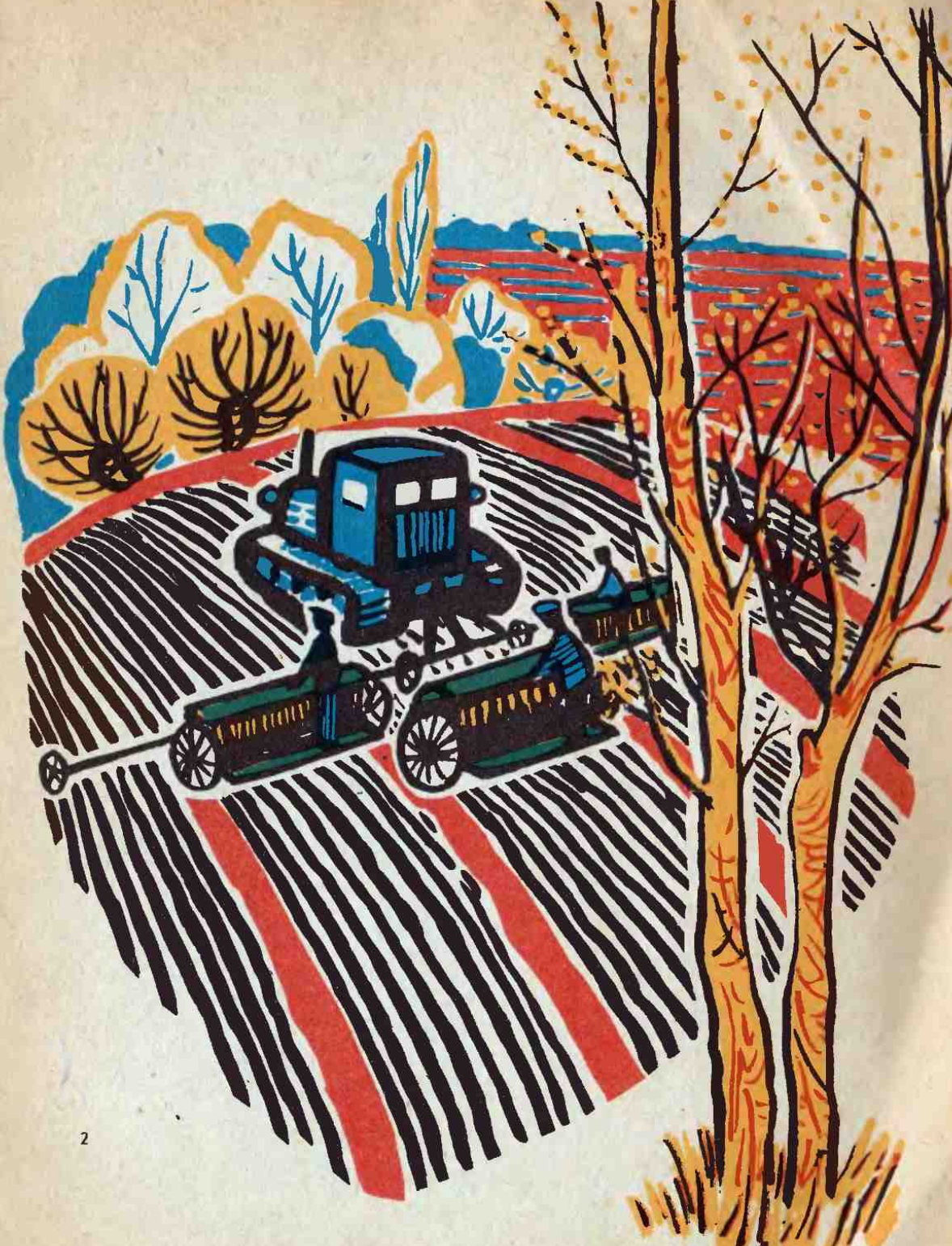
— Ой, який же ти біленький! Хворів, чи що?

— Ні! — весело відповів Вітя, кидаючись до бабусі. А вона вже строго до мами:

■ — На сонце його частіше випускай.

Мама з бабусею пішли в хату, розпитуючи одна одну про новини. Хлопця їхні розмови не цікавили. Вітя майнув у сарай — там, він знав, лежать всякі інструменти дядька Петра. Вітя вже схопив молоток, плоскогубці і простяг руку до терпуга, та враз почув стурбовані дитячі голоси і вибіг з сарая.

На вулиці стояли два хлопчики — мабуть, трохи старші за нього.

— Біжи, біжи, він підніметься! — кричав один.

— Куди «біжи», нитка заплуталася! — заперечив другий.

— Ех ти!

Вітя підійшов ближче і побачив, що хлопці виплутують з бур'яну червоного паперового змія. Один з них, Коля, був серйозний, заклопотаний. Він живе якраз навпроти бабусиної хати через вулицю, і Вітя з ним знайомий. Другий схожий на Вітю — білявий, кирпатий, навіть у таких же синіх штанцях. Тільки ніс червоний, від сонця облуплений.

— Ану, давай я, — сказав Вітя.

Незнайомий хлопчик з облупленим носом випустив з рук заплутану нитку і, безцеремонно розглядаючи Вітю, запитав у Колі:

— Хто це?

— Вітя, він до бабусі приїхав, — пояснив той.

Тим часом Вітя вирвав з корінням бур'янину і розплутав нитку.

— А тебе як звати? — поцікавився Вітя, звертаючись до незнайомого.

— Митя. Ми з Колею восени вже в школу підемо. А ти?

— Я... Мене ще не пустять, — похмуро відповів Вітя.

В цю хвилину він почув, як за ліском щось загуло. Спочатку тихо, а далі дужче й дужче.

— Що там, машина?

— То трактор, — сказав Митя.

— Пшеницю сіють, — додав серйозний Коля.

Якусь мить Вітя нерішуче роздумував, а потім запропонував:

— Ходімо подивимось? — і очі його засвітились цікавістю і благанням.

— Гайда, — солідно згодився Коля.

— Ану, хто швидше! — гукнув Митя, і вони пустилися бігти по дорозі.

Зразу ж за невеликим дубовим ліском відкрилося сірувато-чорне поле. Дорога розділяла його на дві нерівні частини. Зліва поле тягнулося понад лісом неширокою смугою, праворуч воно чорніло без кінця і краю. До ліска, гуркочучи і лишаючи за собою хмарку пилуки, підходила якась машина.

Це й був трактор.

Віті лиш одного разу довелося бачити трактор зблизька. Це було навесні, коли асфальтували вулицю, де жив Вітя. Трактор з двома широкими металевими котками замість коліс рухався взад-вперед, розрівнюючи й укочуючи ще не затверділий асфальт.

Цей трактор був чимось схожий на той. Але він набагато більший; замість котків у нього з обох боків були широкі лан-

цюги з шипами. «Гусениці», — сказав Митя. Зверху на тракторі — кабіна, майже така сама, як на автомашині, а в ній сидить тільки один чоловік — тракторист. В руках у нього не кругле кермо, а довгі важелі. На них він по черзі натискає, коли треба повернути трактор.

Ззаду до трактора почеплено аж три сівалки — широкі зелені ящики на двох колесах. За кожною сівалкою на підніжці стоїть чоловік і раз у раз помішує щось у ящику.

— Он і мій тато, — показав Коля на одного з сівачів, високого чорнявого чоловіка.

— А що ото вони роблять? — питає Вітя.

— Стежать, щоб зерно правильно висівалося, — пояснив Коля.

— Яке зерно?

У цей час на дорозі, біля бочки на колесах, зупинився віз, доверху навантажений мішками. Порівнявшись з бочкою і возом, трактор теж зупинився.

Тракторист у замашеному й запиленому темному комбінезоні виплигнув з кабіни, підійшов до бочки, відром набрав води і почав заливати в трактор. А ті, що були біля сівалок, взяли з воза по повному мішку і понесли до своїх сівалок.

— А це що за екскурсія? — звернувся до хлопців Колин тато.

— Ось Вітя хоче побачити, яке зерно.

— Чому ж, це можна. Зараз подивимось.

Вони підійшли ближче. Колин тато зачерпнув у жменю зерна з ящика і показав Віті.

— Бачиш, це пшениця.

Вітя з цікавістю розглядав жовті довгасті зерна, а потім узяв кілька штук собі.

Коля пояснив:

— З ящика по цих трубочках пшениця сиплеться в землю, а тоді росте...

Коли Вітя прийшов додому, мама й бабуся вже шукали його.

— Де це ти бігав? — незадоволено спитала мама.

— Я бачив, як трактором пшеницю сіють, — гордо відповів Вітя.

— Тепер ти знатимеш, як росте пиріжок.

— Що? З оцього... виросте пиріжок? — недовірливо спитав хлопець, розглядаючи на своїй долоні пшеничні зерна.

— Виросте, — усміхнулася мама.

— А коли?

— Е, ще не скоро. Почекай — усе визнаєш, усе побачиш, — пообіцяла мама.

ХЛІБ РОСТЕ

З того часу Вітя частенько бував у бабусі, і кожного разу мама водила його на лан за дубовий лісок, де була посіяна пшениця.

— Дивись, як росте хліб, — казала вона.

— Хліб?

Не вірити мамі Вітя не міг і все ж дивувався з цих слів. Просто неможливо було уявити, як з оцих блідо-зелених листочків може вирости біла пухка паляниця або смачний пиріжок.

— Не забігай наперед, — незмінно відповідала на це мама. — Прийде час — усе побачиш.

Іншого разу Вітя побачив на лану не окремі листочки, як уперше, а густі кущики. Потім кущики почали підростати, з'явилися соковиті стебельця.

Одного разу, коли Вітя у бабусиному садку ласував червоними, як жар, кислуватими вишнями, бабуся й мама вийшли з хати і сказали:

— Ану, ходімо подивимось на нашу пшеницю.

Спочатку Вітю здивувало, а потім стурбувало те, що пшениця була не зелена, а жовта.

— Вона ж посохла! — вигукнув хлопець. — Треба було поливати.

— Ні,— усміхнулася бабуся.— Її поливав дощ, поки вона росла. А тепер пшениця дозріває, через це й пожовкла.

Заспокоївшись, Вітя замилювався високими стеблами, що стояли густою золотавою стіною. На самій верхівці кожного стебла висів, наче вилитий, товстий гранчастий колосок. Від легенького вітерця колоски похитувались, ледь чутно шелестіли, подзвонювали і важко хилилися до землі.

Бабуся зірвала один колосок, розім'яла його на долоні, провіяла і, придавлюючи зернини, сказала:

— Тиждень через два будемо жати.

Вітя попросив бабуся показати зерна. Вони були такі ж, як ті, що їх весною сіяли, тільки не блискучі, а ніби в білому пушку. І в хлопця мимоволі вирвалось:

— А навіщо ж сіяли? Зерно посіяли — і зерно виросло...

— Е-е,— сказала мама.— Те, що посіяли колгоспники, вони б дуже швидко поїли — і не було б більше хліба. А того, що виросло, їм тепер на весь рік вистачить. Бо з кожної зернини виріс колосок, а в колоску он скільки зернин — двадцять або тридцять.

— Ого! — сказав Вітя і, як бабуся, роздавив у пальцях зернину.

— Мамо, глянь, молочко! — здивувався він.

— Значить, зерна ще не дозріли,— сказала мама.— А як затвердіють і молочка в них не буде, тоді вже можна жати.

— А що таке «жати»? — розпитував Вітя.

— Ось приїдеш іншим разом і побачиш, — відповіла бабуса. — Ще й нам помагатимеш.

І справді, через два тижні мама з Вітею одержали від бабусі листа.

«Ось і діждалися ми нашого хліборобського свята — жнив,— писала бабуса.— Озимі вже кінчаємо. А післязавтра почнемо оту пшеницю, що за ліском. Приїздіть неодмінно!..»

— Ну, Вітю, поїдемо,— сказала мама.— Бабусю провідаємо і подивимся, як пшеницю жнуть.

МАШИНА З КРИЛАМИ

Ось Вітя знов у бабусі.

Ще й сонце не сходило, а бабуса і мама були вже на ногах.

Вітя не звик уставати так рано, і тому, коли мама почала його будити, він ніяк не міг прокинутись. А прокинувшись, почав потихеньку пхикати.

Тоді підійшла бабуса і присоромила його:

— О, хто це плаче? Це той, що казав: «І я вам помагатиму»? А воно виходить, ти тільки тоді й помічник добрий, як на столі повна миска стоїть!

Після того, як Вітя вмився, йому було вже весело і спати більш не хотілося. Він сам почав просити бабусю:

— Ходімо швидше, а то дядько Петро поїде.

Мама перед цим сказала, що хліб буде жати комбайном дядько Петро, і Вітя аж тремтів з цікавості подивитися, що ж то за така машина, яка пройде полем — і за нею не залишиться жодної стеблини пшениці.

Коли вони підійшли до лану, там уже стояло кілька жінок. Ліворуч від дороги, на меншій половині поля, Вітя побачив якусь чудну невелику машину, що наближалася до них. Тягли її двоє коней. Машина тріскотіла й вимахувала крилами, які по черзі прихилялися до землі й підгрібали пшеницю до залізних зуб'їв. А за тими зуб'ями — це вже мама пізніше розповіла — був гострий і теж зубчастий, як велика пилка, ніж. Він зрізав пшеницю, а крила акуратно згрібали її в оберемок і згортали на землю з широкої, як два або три зіставлені разом столи, площадки, що зветься платформою. За собою машина залишала тільки стрижену стерню та купи скошеної пшениці.

Ось машина наблизилась, і Вітя побачив, що нею керує

4-1635
10851

незнайомий чоловік. Дядько Петро білявий, чубатий і без вусів. А цей — чорний, вусатий.

— А де ж дядько Петро? — розчаровано мовив Вітя.

Жінки в цей час уже спритно скручували перевесла — такі мовби мотузки з соломи, — тоді клали на них оберемки пшениці і, притискаючи коліном до землі, в одну мить зв'язували сніп. Не підводячись від снопа, бабуся відповіла Віті:

— Дядько Петро на комбайні, скоро приїде.

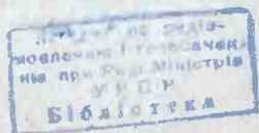
— А що ж це таке? Хіба не комбайн? — уже зовсім розгублено спитав хлопець.

Всі засміялись, а метушлива й балакуча тьотя Дуня — бабусина сусідка, — поправляючи під хусткою темні кучері, пояснила:

— Ні, Вітю. Це — жатка.

А інша жінка додала:

— Це вже стара машина, давня. Ось комбайн під'їде — отам є на що подивитись! Він не лише косить, а відразу й молотить, і віє!

Сонце піднялося високо в небі, і в'язальницям стало жарко.

— Пити хочеться, — сказала тьотя Дуня.

— І я напилася б оце, — підхопила мама. — А де ж тут води взяти?

— Тут кухня недалечко, там і вода є, — сказала бабуся.

Мама випросталась і звернулась до Віті:

— Синку, візьми отам у кошику глечик і принеси води.

— Так-так, оце й буде твоя допомога, — сказала бабуся.

— А де ж вода?

— Та он, під лісом димок — бачиш? Там тьотя Галя на кухні, в неї попроси води.

Огрядна, повновиди тьотя Галя розташувалася з своєю кухнею на широкій галявині, що мальовничим острівцем глибоко вдавалася в густу стіну темної зелені лісу. Кухня навколо була обкопана.

— Навіщо це обкопали? — запитав Вітя.

— А чий ти такий цікавий? — в свою чергу ласкаво запитала тьотя Галя.

— Я — Вітя.

— А-а-а, Вітя. Тепер знаю. А обкопали на те, щоб вогонь за це коло не перекинувся. Бо тут он скільки сухого листу — може ліс загорітися, тоді біда!

Вона кухлем налила з нової діжки води

в жовтий з білими квітами глечик, і Вітя повернувся вже, щоб іти. Але тьотя Галя згадала щось і гукнула:

— Почекай!

Метнулася туди-сюди і подала Віті щось загорнуте в капустяний листок.

— Ось, візьми.

Це була малина. Вітя зразу насипав собі в рот запашних кисло-солодких ягід і, притиснувши обома руками до грудей листок з рештою ягід і глечик з водою, пішов.

Він уже був на півдорозі до в'язальниць, як невідомо звідки вискочив якийсь невеличкий сірий звірок і стрибнув прямо Віті під ноги. Хлопчик злякано скрикнув і впав.

Поки дивився, як звірок ховався в норі, що була зовсім поряд, вся вода витекла з глечика. А головне — червоні, волохаті, ніби оксамитові, ягоди малини розкотилися і, подавлені й запилені, лежали далеко одна від одної.

Вітя з жалем поглянув на ягоди, підняв глечик і хотів уже йти до мами та бабусі без води, а потім роздумав: сміятимуться з нього. Бабуся знову скаже: «Помічник — ложкою з миски».

Треба вертатися до тьоті Галі.

Пройшовши трохи, знову скрикнув і злякано присів. «Укусило щось за ногу», — подумав хлопчик.

Виявилось, в нозі була велика колючка. Ой, болить як! Що ж це таке — там на нього щось накинулось, тут — будяк загнав.

І Вітя заплакав...

— Вітю-у!.. Ти чого там сидиш? Неси води скоріше!

Мама кличе. Пити хоче. Вітя зітхнув, витяг з пальця колючку і пішов по воду.

Приніс-таки води Вітя. Коли він розповів про випадок із сірим звірком, усі дуже сміялися.

— То, мабуть, ховрах,— сказала потім бабуся.— Його не слід боятися. Ховрахів треба знищувати: вони багато хліба псують.

— Як вони псують хліб?

— А так: відшукують колоски, та все в нору, в нору. Наносять туди стільки, що й тобі б на цілий рік вистачило, а тоді й їдять до нового врожаю...

В цей час по дорозі з лісу вибігла чорнява дівчинка. Худенька, коротко підстрижена, вона була схожа на хлопчика. За нею ледве встигали Коля й Митя.

— О, Наташка моя біжить, помічниця,— сказала тьотя Дуня.

Наташа підійшла й сказала до всіх «здрастуйте», після неї солідно привітались і хлопці.

— Поросяті дала їсти? — спитала її тьотя Дуня.

— Дала. І курям теж, — відповіла Наташа і зверхньо глянула на Вітю: вона була майже на три роки старша за нього і вже перейшла в другий клас.

— А ми з Митею кролям трави нарвали,— похвалився Коля.

Вітя теж не хотів показатися Наташі малюком і з погордою сказав:

— А я води з кухні приніс.

— Молодець, — похвалила Наташа.— А колоски ти вмієш збирати?

Вітя змушений був признатися, що не вміє. Він хотів спитати, навіщо потрібно збирати колоски. Але ця Наташка така, що може й на сміх підняти. Мовляв, і цього навіть не знає.

— Ага, не вмієш,— сказала Наташа.— А Коля й Митя вміють. Ми вчора, і позавчора, і всі дні збирали колоски!.. Ну, отак ось підніми сорочку і збирай сюди.

Вітя вже не відчував, що його ноги поколоті стернею. З дітьми було весело, і він скоро захопився новою для нього роботою.

ДЯДЬКО ПЕТРО

Сонце припікало все дужче й дужче.

Жатка вже поїхала на інший лан. Жінки пов'язали снопи, а тепер зносили їх і ставили по кілька разом маленькими гостроверхими куреннями — щоб краще підсихали, а якщо раптом піде дощ, то щоб не промокли.

Вітя вже зовсім стомився. Боліли поколоті стернею ноги, було жарко, і хотілося спати. Він не міг більше збирати колоски і, підійшовши до мами, почав пхикати:

— Ма-амо, ходімо додо-ому... Бабусю, скоро ми вже додо-му пі-їдемо?.. Коля й Митя он уже пішли-и...

Але тут сталося таке, що Вітині очі одразу просохли від сліз і здивовано округлилися: далеко, аж у тому кінці лану, з'явилася якась величезна машина.

— Мамо, що це?

Бабуся поглянула з-під руки і спокійно сказала:

— Комбайн. Петро їде.

— Комбайн, комбайн! Дядько Петро! — вмить забувши і про втому, і про все на світі, закричав Вітя. Він зірвався і помчав назустріч комбайнові.

— Не біжи, він сюди під'їде! — загукала йому вслід мама.

Та Вітя нічого не чув. Ноги вже не боліли, і він біг, скільки вистачало духу. В палець вп'ялася колючка, але витягати її було ніколи. Вітя пострибав трохи-на одній нозі і побіг далі.

Ближче й ближче комбайн. Все сильніше гуркоче мотор. З розгону Вітя вдарився об велику грудку і впав. Пальці на нозі болять, і коліно, здається, трохи розбив. Та нічого! Підхопився і знов побіг.

Ось уже на комбайні видно дядька Петра, а збоку від нього сидить красива дівчина з чорними косами. Вітя вже хотів гукати, боячись, що його не помітять і комбайн проїде мимо. Але комбайн зупинився.

Дядько Петро впізнав його — усміхається і щось каже дівчині. Та глянула на Вітю, кивнула головою і на ходу стрибнула з комбайна. Тільки Вітя добіг, як вона схопила його на руки.

— Ах ти ж такий! — і не сказавши який, з рук у руки передала його дядькові Петру прямо на місточок з поручнями, а сама так само спритно по драбині збігла туди ж і сіла на своє місце.

Дядько Петро, наче шофер на автомашині, тримав у руках велике кругле кермо, іноді пересував різні важелі. Над головою у нього була напнута така велика парасолька, що всіх трьох ховала від сонця.

Відкинувши з запиленого лоба довге пасмо світлого волосся, молодий, веселий дядько Петро спитав, як завжди:

— Ну, чижику, як живеш?

— Хóроше живу! — радісно відповів Вітя, а погляд його перебігав з одного кінця комбайна в інший. Хотілося спитати зразу про все, і тому він не знав, з чого ж почати.

Ух, який же й великий цей комбайн — як бабусина хата! Мотор гурчить, як у трактора, а колеса — наче у грузовика: високі, гумові.

Спереду в комбайна, як і в жатки, крила. Тільки трохи не такі, і крутяться вони, як барабан, а називаються так чудно: мотовило.

ЯК ПРАЦЮЄ КОМБАЙН

Навіщо мотовило? — запитав Вітя.

— Воно підгортає стебла пшениці до ножа.

— А ніж — як у жатки?

— Правильно, тільки разів у три більший.

І дядько Петро розповів Віті, як працює комбайн. Мотор не лише возить комбайн, а й рухає всі його механізми. Ніж пересувається то праворуч, то ліворуч — як пилка — і зрізує пшеницю. Полотно на роliках — називається транспортер — подає стебла з колосками всередину комбайна. Там барабани вимолочують зерно з колосків.

— А отой дядя що робить? — запитав Вітя, показуючи на чоловіка, що стояв на вузькому місточку позаду комбайна і зрідка натискував рукою на важіль.

— Там причеплений до комбайна великий решітчастий ящик, називається він соломокопитель. Коли в ньому нагромаджується багато соломи, чоловік цей відкриває задню стінку копителя, і солома великою купою випадає на стерню.

— І зерно туди?

— Ні-і! Зерно надходить на решета. Там провіюється і йде сюди ось, у залізний ящик — бункер.

— А коли в отому... бункері вже зовсім-зовсім повно буде, тоді куди?

— Тоді куди? — перепитав дядько Петро і, помітивши на дорозі грузовик, сказав усміхаючись: — Ось зараз ти побачиш, куди дівається зерно з бункера.

Автомашина тим часом звернула з дороги, об'їхала по стерні і пристроїлась збоку біля комбайна.

В кузові машини стояв міцний, засмаглий хлопець у голубій майці, з дерев'яною лопатою в руках.

— Відкривай! — гукнув він дядькові Петру.

Машина тихенько йшла поруч з комбайном. Дівчина, що

сиділа біля дядька Петра, щось натиснула, і Вітя побачив, як пшениця важким живим струменем потекла з бункера в кузов грузовика.

— Тепер знаю, — сказав Вітя.

Пшениця все сипалась і сипалась, золотом переливаючись на сонці, а хлопець у голубій майці розгрібав її лопатою в усі кутки кузова.

— Стоп! — гукнув він, коли вже кузов був майже доверху наповнений зерном.

Дівчина знову натиснула якийсь важіль. Зерно перестало сипатися, грузовик поїхав швидше і, обігнавши комбайн, виїхав на дорогу.

Вітя так захопився комбайном, що тільки тепер опам'ятався і вигукнув:

— Оце так машина!

ПРО БАТЬКІВЩИНУ

Наташа все ще збирала колоски. Коли Вітя проїжджав мимо на комбайні, то з гордим виглядом тільки один раз, і то скоса, зиркнув на неї. Хай тепер спробує посміятися з нього!

Але Наташа таки засміялася і щось гукнула йому. Що саме — за гуркотом мотора Вітя не розібрав.

— Дядьку Петро, а навіщо колоски збирають? — спитав він.

— Щоб хліб марно не пропадав. Колгоспники ж трудилися — сіяли, вирощували. От і треба його весь до колосочка зібрати.

— Хліба о-он скільки, хіба колгоспникам не вистачить?

— Е, чижику, хліб не тільки для колгоспників. Ти от з мамою в місті живеш. Там багато людей, і всім потрібен хліб. А в місті він не росте. Там роблять машини різні: автомобілі, трактори, сівалки і ще багато чого... Ось і оцей комбайн на

заводи робітники зробили. Колгоспи дають місту хліб, молоко, м'ясо, а місто колгоспам — машини, тканини, взуття... Зрозумів, чижику?

— Зрозумів.

— Велика наша Батьківщина, багато всього нам потрібно, — задумливо, мовби сам до себе, сказав дядько Петро.

Батьківщина. Це слово Вітя вже чув.

— А що таке Батьківщина? — запитав він.

— Це, Вітю, наша Радянська Країна. Літака бачив?.. Правда, швидко летить?.. Так от, якби ти сів у літак і летів цілісінький день, на шляху твоєму траплялися б міста, містечка, села й хутори, люди, що живуть у них, і все, що там є, зелені ліси і великі заводи, сині моря та озера, глибокі шахти й широкі поля, золоті гори й глибокі ріки — все це твоя Батьківщина. Найбільша і найкраща в світі країна, бо живуть у ній працюючі щасливі люди! А щастя те дав нам Ленін.

— Дідусь Ленін. Я знаю його, — сказав Вітя.

ВІТЯ ВЕДЕ КОМБАЙН

Який щасливий дядько Петро — сам веде комбайн, он яку величезну і цікаву машину! От якби й собі спробувати! Тільки маленьким, мабуть, не можна... А якщо попросити?

Вітя вже був наважився, але сторожко поглянув на красиву дівчину з чорними косами, яка в цей час поралась біля мотора, піднявся навшпиньки до самого вуха дядька Петра і тихенько спитав:

— А вона хто?

— Комбайн гуде, не чую! — сказав сміючись дядько Петро.

— Оця тьотя — хто?

— Ну, хто... Вона — мій помічник.

— Значить, ви найстарший? — радісно догадується Вітя.

— Еге ж, я комбайнер.

Тоді Вітя вже сміливо попрохав, показуючи на кермо:

— Дядьку Петро, дайте мені!

— Ти ж не вдержиш, — сміється той.

— Вдержу. Тато як приїжджав, то казав, що я сильний!

— Ну, коли сильний, давай тоді вдвох керуватимемо, — згоджується дядько Петро.

Вітя невпевнено простягає руки до керма і, розтуливши рота, розгублено дивиться на дядька Петра: почулося чи й справді можна?

— Ну, чого ж ти? — підбадьорює його дядько Петро.

Вітя з трепетом поклав обидві руки на великий теплий круг керма. Ой, який хороший оцей дядько Петро!

В цей час вони вдруге наближалися до того місця, де працювали жінки. Ось тепер хай би його побачила Наташа! Але її вже не було. Мама он підвела голову, поглянула сюди і сказала щось бабусі. Бабуся теж щось сказала. Тепер уже всі дивилися на Вітю. А він разом з дядьком Петром тримав кермо комбайна і був дуже гордий і радий з цього. Аякже — він керує комбайном!

Це був, мабуть, найщасливіший день у житті хлопчика.

БОРОШНО

Якось надвечір, через кілька днів після жнив, бабуся сказала:

— Ну, ви тут хазяйнуйте, а я піду до млина. Дають зерно авансом на трудовні. Візьму мішок, змелю і привезу.

— Ідіть,—сказала мама, а потім спохватилася:—Еге, вам і Вітю доведеться взяти з собою.

— Навіщо? — спитала бабуся.

— Аякже. Як хліб жнуть — він знає, а тепер хай подивиться, як зерно на борошно мелють.

І Вітя з бабусяю пішов до млина, що містився в просторому колгоспному дворі.

Зовні це був кам'яний сарай, вкритий черепицею, з залізною трубою зверху. Ще здалека Вітя почув розмірене «тах-тах-тах-тах».

— Що це? — запитав він.

— Це двигун. Він крутить млин.

Бабуся одразу зайшла всередину сарая, а Вітя злякано зупинився на порозі — все там гриміло, стукотіло, двигтіло, аж

земля під ногами здригалась. У повітрі густою хмарою носилася біла пилюка. Вона була скрізь — на підлозі, на вікнах, на одязі й обличчі людей, які щось робили тут. Один чоловік став зовсім білий від цієї пилюки, а його брови й вуса були аж волохаті, наче опушені інеєм.

— Хто це? Чому він такий? — стурбовано запитав Вітя.

— Який? — не зрозуміла бабуса.

— Білий увесь.

— Від борошна. Це мірошник, він старший біля млина.

— А як роблять борошно?

— Не роблять, а мелють, — поправила бабуса. — Дивись, оце — кіш...

Вітя побачив на верху високої споруди дерев'яний ящик, схожий на бункер, що на комбайні.

— ...Ось я в кіш засиплю пшеницю. Вона посиплеться вниз, на камені... Тут два великі круглі камені. Один з них обертається мотором. Пшениця падає між камені, дрібно-дрібно розтирається ними, і внизу вже сиплеться не зерно, а борошно...

В цю хвилину мірошник гукнув бабусі:

— Засипайте, ваша черга! — і сам схопив бабусин мішок з пшеницею й висипав зерно в кіш.

Бабуса зразу ж узяла порожній мішок і начепила його внизу під каменями на два гачки. Мірошник відкрив заслінку, і в мішок посипалось борошно — біле, як сніг.

Раптом Вітя побачив, як мішок зірвався з одного гачка і борошно сиплеться на долівку. Вітя миттю схопив за край мішка і наставив його під струмінь борошна.

— Бабусю, ось мішок!..

Бабуса знов почепила мішок, а мірошник похвалив Вітю:

— Він у вас молодець!

Віті було дуже приємно від того, що він і тут допоміг бабусі.

Та ось борошно перестало вже сипатись. Мірошник допоміг бабусі відставити і зав'язати мішок.

До млина зайшла якась жінка.

— Давайте ваше борошно і самі сідайте на машину, підвеземо вас.

В кузові ще були люди. Машина під'їжджала до чийого-небудь двору, люди скидали один-два мішки, дехто вставав, інші їхали далі.

Ось уже й бабусина крайня від ліска хата. На машині тільки Вітя і бабуся. Шофер зупинив машину, вийшов з кабіни.

— Ану, подайте мені ваше добро.

— Та не треба, ми якось самі, — зніяковіло сказала бабуся.

— Подайте швидше, мені ніколи, — строго сказав шофер і, зваливши на плече мішок, поніс його у двір.

— Тепер з нового врожаю напечемо пиріжків, — урочисто сказала мама.

«Нарешті! Аж ось коли пиріжки», — подумав Вітя.

Поки мама місила тісто, Вітя приніс дров, а бабуся розпалила піч. І ось уже на сковороді зашкварчало, в хаті запахло смаженим.

А ще за якихось чверть години, обпікаючись, Вітя їв гарячий пиріжок із свіжою капустою, здобреною зеленою цибулькою і яечком. Пиріжок був такий смачний, що й сказати не можна. Це, мабуть, саме через те, що Вітя знав, як росте пшениця, бачив, як жнуть її, сам допомагав жати, молоти пшеницю і навіть пекти пиріжки...

Дивлячись на засмагле Вітине обличчя з облупленим від сонця носом, бабуся лагідно усміхалась. Їй здавалося, що за літо її онук помітно виріс, став ніби розважливішим, серйознішим.

Мама перехопила бабусин погляд, теж усміхнулась і запитала:

— Ну, Вітю, тепер ти не будеш саджати в землю пиріжок? Знаєш уже, як він росте?

Так, Вітя тепер знає, як у полі виріс оцей смачний рум'яний пиріжок.

14 коп.

ДЛЯ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

БАБАНСКИЙ ФИЛИПП ДМИТРИЕВИЧ.
КАК ВЫРОС ПИРОЖОК. Рассказ.

(На украинском языке)

Редактор О. В. Буценя
Художий редактор О. І. Паславська
Технічний редактор Х. М. Романчикова
Коректор Н. Ф. Швець

Здано на виробництво 17.IV 1964 р. Підписано до друку 17.VI 1964 р. Формат 70×90¹/₁₆. Фіз. друк. арк. 2. Умовн. друк. арк. 2,34. Обл.-вид. арк. 1,94. Зам. № 1044. Тираж 100 000. Ціна 14 коп.

Т. П. — 1964 — поз. 15.

Видавництво «Веселка», Київ, Кірова, 34.

Фабрика кольорового друку Державного комітету Ради Міністрів УРСР по пресі Київ, вул. О. Довженка, 3.